

†Douglas M. MacDowell

Ο ΔΙΑΠΡΕΠΗΣ ελληνοιστής και θερμός φιλέλληνας Douglas MacDowell, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Γλασκώβης, απεβίωσε στις 16 Ιανουαρίου 2010 κληροδοτώντας μας ένα απaráμιλλο επιστημονικό έργο. Η συμβολή του στη μελέτη του αρχαίου Ελληνικού δικαίου, των Αττικών ρητόρων και της Αριστοφανικής κωμωδίας υπήρξε πολύτιμη.

Ο ίδιος διηγούνταν ότι όταν παρουσιάστηκε για συνέντευξη στις εισαγωγικές εξετάσεις της Οξφόρδης την δεκαετία του '50, ένας από τους εξεταστές του ήταν ο K. J. Dover, ενώ υπήρξε μαθητής του E. R. Dodds και του E. Frankel. Ο MacDowell ξεκίνησε την ακαδημαϊκή του σταδιοδρομία ως λέκτορας στο Manchester. Η πρώτη μελέτη που δημοσίευσε ήταν μια πολύ σημαντική κριτική έκδοση του λόγου *Περὶ τῶν μυστηρίων* του Ανδοκίδη, η οποία συνοδευόταν από αναλυτικό κριτικό υπόμνημα. Η έκδοση αυτή (1962) ήταν η πρώτη στα χρόνια εκείνα σύγχρονη υπομνηματισμένη έκδοση λόγου της Αττικής ρητορείας, και χρησίμευσε ως υπόδειγμα για τις μεταγενέστερες εκδόσεις των ρητόρων από άλλους μελετητές, όχι μόνο χάρη στην εξαιρετική ποιότητα των σχολίων, αλλά κυρίως χάρη στον παράδοξα ρηξικέλευθο εκδοτικό συντηρητισμό του MacDowell. Ως τότε οι εκδότες ακολουθούσαν αυθαίρετες πρακτικές στην *constitutio textus*, υιοθετώντας διορθώσεις οι οποίες εξομάλυναν κάθε συντακτική ανακολουθία ή οτιδήποτε έκριναν πως δεν συμμορφωνόταν με τις τρέχουσες απόψεις περί Αττικής γραμματικής και διαλεκτικών κανόνων. Απόρροια αυτού του παραδείγματος ήταν η φιλολογική βαρύτητα του εκάστοτε εκδότη να κρίνεται με βάση τον αριθμό των ευρέως αποδεκτών διορθώσεων που εισήγε στα κλασικά κείμενα. Ο MacDowell υιοθέτησε την ακριβώς αντίθετη πρακτική, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό καταλυτικά στην αλλαγή του παραδείγματος που είχαν επιβάλει οι παλαιότεροι εκδότες, με αποτέλεσμα η φιλολογική βαρύτητα του εκάστοτε εκδότη να κρίνεται πλέον με γνώμονα την ικανότητά του να ανασυνθέτει τα κείμενα αποφεύγοντας τις δραστικές παρεμβάσεις στην χειρόγραφη παράδοση. Ας αναφέρουμε εδώ ενδεικτικά, ότι ο νεότερος εκδότης των Αττικών ρητόρων, ο Αμερικανός λόγιος Mervin Dilts, έχει υιοθετήσει

απόλυτα τον συντηρητισμό του MacDowell στις πρόσφατες εκδόσεις των λόγων του Αισχίνη και του Δημοσθένη.

Το δεύτερο βιβλίο του MacDowell, το οποίο ακολούθησε σύντομα το πρώτο (1963), ήταν μια σημαντική μελέτη του φονικού δικαίου της κλασικής Αθήνας. Το εγχειρίδιο αυτό παραμένει ως τις μέρες μας αξεπέραστο, παρά το γεγονός ότι έχουν πλέον γραφτεί τουλάχιστον πέντε ακόμα υψηλών προδιαγραφών μονογραφίες για το ίδιο θέμα. Μία από τις αρετές αυτής της μελέτης είναι η νηφάλια και διεισδυτική προσέγγιση των πηγών. Η ίδια σοφή απλότητα διέπει άλλωστε και την έκδοση των *Σφηκών* του Αριστοφάνη. Στην βιβλιοκρισία που έγραψε για το *Classical Review* (23 [1973]: 133-135), ο Austin χαρακτήρισε αυτήν την έκδοση «decidedly conservative» και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι συνιστά στο σύνολό της μια εξαιρετική προσθήκη στην σειρά υπομνηματισμένων έργων του Αριστοφάνη που εκδίδει η Οξφόρδη. Την χρονιά που εκδόθηκαν οι *Σφήκες*, ο MacDowell εξελέγη καθηγητής στην αρχαιότατη έδρα των Ελληνικών του Πανεπιστημίου της Γλασκώβης, την οποία κατείχαν στο παρελθόν διαπρεπείς ελληνιστές, όπως ο A. W. Gomme και ο W. Rennie.

Η μελέτη η οποία εδραίωσε το κύρος του MacDowell διεθνώς ήταν το βιβλίο του για το Αττικό δίκαιο, το οποίο μεταφράστηκε και στα Ελληνικά, και αναντίλεκτα αποτυπώνει κάποιες από τις σημαντικότερες αρετές της ακαδημαϊκής του γραφής, κυρίως όμως την απλότητα στην διατύπωση των επιχειρημάτων και την οικονομία λόγου. Το βιβλίο αυτό χρησίμευσε ως βασικό εγχειρίδιο για τις ανάγκες των προπτυχιακών φοιτητών, εμπνέοντας πολλούς από αυτούς στην Ελλάδα να μελετήσουν περαιτέρω το αρχαίο δίκαιο και τους Αττικούς ρήτορες. Η επαφή τους με τα γραπτά του MacDowell ώθησε πολλούς Έλληνες φοιτητές να πραγματοποιήσουν τις μεταπτυχιακές τους σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Γλασκώβης. Η έλευσή τους εκεί αναζωογόνησε το μεταπτυχιακό πρόγραμμα του Τμήματος Κλασικών Σπουδών σε μια περίοδο κατά την οποία αυτή η ροή νέου αίματος ήταν για πολλούς λόγους αποφασιστικά ευπρόσδεκτη. Το 1986 είδε το φως της δημοσιότητας μία ακόμη σημαντική νομική μελέτη σχετικά με το Σπαρτιατικό δίκαιο, η οποία εξακολουθεί ως τις μέρες μας να είναι και η μοναδική συστηματική προσέγγιση του συγκεκριμένου θέματος. Οι δύο αυτές μονογραφίες, αλλά και πλήθος άρθρων, πιστοποιούν ότι ο MacDowell υπήρξε ένας από τους επιφανέστερους μελετητές του αρχαίου Ελληνικού δικαίου.

Ο MacDowell δεν επαναπαύτηκε σε αυτές τις δόξες. Το 1982 δημοσίευσε ένα σύντομο, αλλά εξαιρετικά χρήσιμο ερμηνευτικό υπόμνημα στο *Ἐλένης ἐγκώμιον* του Γοργία. Στις αρχές της δεκαετίας του '90 πραγματοποίησε έναν εξαιρετικά απαιτητικό άθλο. Εξέδωσε έναν από τους μακροσκελέστερους και πιο πολύπλοκους δικανικούς λόγους, τον *Κατὰ Μειδίου* του Δημοσθένη, με

ακριβή αντιβολή δεκάδων χειρογράφων. Η υπομνηματισμένη έκδοση του *Κατὰ Μειδίου* από τον MacDowell συνιστά μια υποδειγματικής αρτιότητας συμβολή στην μελέτη των ρητόρων, η οποία άνοιξε νέους δρόμους στην κειμενική κριτική του corpus του Δημοσθένη. Ο MacDowell απέδειξε ότι ο Α είναι εξίσου αξιόπιστος με τον Σ και κατέρριψε την θεωρία του Dregur περί τεσσάρων οικογενειών χειρογράφων στην παράδοση του Δημοσθένη. Παράλληλα, το αναλυτικό ερμηνευτικό υπόμνημα φωτίζει με απaráμιλλη ακρίβεια δυσνόητους όρους όπως ο *ἔρανος* και η *ὑβρις*. Μια δεκαετία αργότερα, ο MacDowell εξέδωσε έναν ακόμη μακροσκελέστατο λόγο του Δημοσθένη, τον *Περὶ τῆς παραπρεσβείας*, επιδεικνύοντας και πάλι την ίδια ακαταπόνητη εργατικότητα. Στα μέσα της δεκαετίας του '90, δημοσίευσε ένα χρήσιμο βιβλίο για τον Αριστοφάνη και την Αθήνα, το οποίο προσφέρει ένα εξαιρετικό υπόβαθρο για την μελέτη των έργων του ποιητή. Εκτός από αυτό το αμιγώς ερευνητικό έργο, ο MacDowell καταπιάστηκε και με την μετάφραση: μετέφρασε στα Αγγλικά τέσσερις δικανικούς λόγους, τρεις κωμωδίες του Αριστοφάνη σε έμμετρο λόγο (τις οποίες συχνά διάβαζε στα μαθήματά του με τρόπο που αποκάλυπτε υποκριτικές ικανότητες — κάποτε μάλιστα είχε υποδυθεί τον Ξανθία σε παράσταση των *Βατράχων*), ενώ πρόσφατα μετέφρασε τον Δημοσθένη για την σειρά *Oratory of Classical Greece* του Πανεπιστημίου του Τέξας στο Austin. Το κύκνειο άσμα του, μια μονογραφία 475 σελίδων για τον Δημοσθένη, δημοσιεύτηκε λίγες μέρες πριν από τον θάνατό του.

Πέρα από αυτό το αξεπέραστο συγγραφικό έργο, ο MacDowell άφησε πίσω του μια ολόκληρη χορεία μαθητών, αρκετοί από τους οποίους διδάσκουν ακολουθώντας το παράδειγμά του σε διάφορα Πανεπιστήμια του κόσμου. Όσοι τον γνώρισαν προσωπικά εκτίμησαν την σχεδόν Αριστοφανική (ή ίσως Σωκρατική) του τάση να αστειεύεται με το προφανές ή το αυτονόητα γελοίο, την ανεπιτήδευτη ανθρωπιά του, και τρόπους που μόνο η λέξη *gentlemanly* μπορεί να περιγράψει. Οι μαθητές του θα θυμούνται την λεπτότητα με την οποία διόρθωνε ακόμη και τα πιο προφανή σφάλματα, την αφειδώλευτη γενναιοδωρία του και τον χρόνο που επένδυε στην εκπαίδευσή τους, και κυρίως την τέχνη του να διδάσκει πολλά λέγοντας ελάχιστα.

Κώστας Κάππαρης

Δήμος Σπαθάρας

Associate Professor
Department of Classics
University of Florida
kapparis@ufl.edu

Λέκτορας
Τμήμα Φιλολογίας
Πανεπιστήμιο Κρήτης
spatharas@phl.uoc.gr